

YENİ ÇEVRESEL PARADİGMA: TURİZM ÇALIŞANLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
New Environmental Paradigm: A Study on Tourism Employees

* Caner ÇALIŞKAN

** Erhan BOĞAN

*** Bekir Bora DEDEOĞLU

Çevre konusunda yaşanan olumsuz gelişmeler, gerek sektör gerekse ülkeler bazında olsun yadsınmaz bir gerçekliktir. Bireylerin ve toplumların çevre yaklaşımı bu sorunun çözümünde anahtar rol oynayabildiği gibi çözümsüzlüğünde de başlıca etken olabilmektedir. Özellikle çevre ile yakın ilişkide olan turizm sektörünün işleyişi ve sektör çalışanlarının çevre bakışı, sektör-çevre etkileşimi açısından önemli ipuçları verebilmektedir. Bu çalışmada Adıyaman Turizm sektöründeki çalışanların çevre bakışı, Çevresel Paradigma Yaklaşımı üzerinden insan ve çevre merkezilik bağlamında değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında 240 anket uygulanmıştır. Çalışmada analiz olarak, açıklayıcı faktör analizi ve t-testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre katılımcılar genel itibarıyla çevre merkezci bir yaklaşım sergilemiştir. Bununla birlikte, evli katılımcılar insan merkezci bir yaklaşım gösterirken, kadın katılımcılar erkeklere oranla daha çevre merkezci bir görüşe sahip olmuşlardır. Bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Adıyaman'da turizm çalışanlarının daha çok çevre merkezli olduğu belirlenirken, katılımcıların cinsiyet ve medeni durumlarına göre bakış açılarında farklılık tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Çevre, Turizm, Yeni Çevresel Paradigma*

doi.org/10.32958/gastoria.579233

Yazar Bilgileri

ORCID:

*0000-0002-7774-1769

** 0000-0002-8225-4666

***0000-0002-0722-3392

Email:

* ccaliskan@adiyaman.edu.tr

** ebogan@adiyaman.edu.tr

***b.bora.dedeoglu@nevsehir.edu.tr

ABSTRACT

The negative environmental problems are an undeniable reality both in the sector and countries. The environmental approach of individuals and communities on the one hand may play a key role in the solution of these problems and on the other hand may be the main factor in their non-settlement. In particular, the functioning of the tourism industry in close relationship with the environment and the environmental approach of tourism employees can provide important clues in terms of industry-environment interaction. In this study, the tourism employees environmental approach in Adıyaman has been evaluated in two dimensions as human- and environmental-centered benefitting from Environmental Paradigm Scale. In total 240 questionnaires are collected. In the study, explanatory factor analysis and t-test are performed. According to findings, participants generally showed an environment-centered approach. However, while married participants showed a human-centered approach, female participants had a more environment-centered approach than men. When evaluated as a whole, it is determined that tourism employees in Adıyaman are more environmentally oriented. It was determined that there were differences in the point of view of the participants according to their gender and marital status

Keywords: Environment, Tourism, New Environmental Paradigm.

ÖZET

Bu çalışma, VII Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumunda tam metin olarak sunulan “Yeni Çevresel Paradigma: Turizm Çalışanları Üzerine Bir Araştırma” başlıklı çalışmadan üretilmiştir.

GİRİŞ

Küresel ısınma, orman alanlarında azalma ve çölleşme gibi çevresel bozulma delilleri ve tüketimle harlanan sosyal eşitsizlik olgusu (Weaver, 2006), Yeni Çevresel Paradigma (YÇP) (New Environmental Paradigm/NEP) (Dunlap ve Van Liere, 1978) yaklaşımını beraberinde getirmiştir. Dunlap ve Van Liere'ya (1978) göre, toplumsal beklentileri daha çok parlatan teknoloji, mülkiyet bağımlılığı ve sürekli büyüme gibi küresel gerçekler, esasen baskın bir sosyal paradigmayı işaret ederken, bu anlayış ayrıca çevresel bozulmaların da düşünsel zemini olmaktadır. Bu nedenle artık insanı merkezine alan antroposentrik düşünceden, doğanın dengesinin gözetildiği, çevre merkezci bir yaklaşıma yani Yeni Çevresel Paradigmaya geçiş söz konusu olmaktadır (Dunlap ve Van Liere, 1978).

İnsanoğlunun süregelen çevre etkileşiminin ve oluşan yeni paradigmaların önemli bir kavşak noktası olan turizm için çevre, turistik talebi besleyen ve aynı zamanda bu talebi olumsuz etkileyebilen ana unsurdur. Bu durumda çevre konusu, turizmin olmazsa olmazı olmakta ancak aynı zamanda turizmi sürdürülebilirlik noktasında soru işaretleri barındıran bir sektör konumuna getirebilmektedir. Esasen, sanayileşmenin baş döndüren hızı doğa dengesinde kritik bir sınav verirken, toplumlar nezdinde beliren çevresel baskılar ve hassasiyetler, turizmi oluşan bu küresel denklemde çok boyutlu bir bileşen haline getirmektedir (Kahraman ve Türkey, 2007; Çalışkan, 2017). Yirminci yüzyılın ikinci yarısında yaşanan uluslararası turizm talebindeki hızlı artış, çevrenin turizm için nasıl kullanıldığı noktasında etik kaygıların artmasına neden olmuştur (Holden, 2008). Önemlidir ki çoğu turizm faaliyeti çok özellikli çevresel kaynaklara dayanırken (Johnston ve Tyrrell, 2005), turizmin çevre merkezli sürdürülebilirlik sorunu da bu durumdan beslenmektedir (Butler, 1999). Turizm faaliyetlerinin doğal ve kültürel kaynaklara dayanması, turizmi olumlu veya olumsuz çevresel değişimi tetikleyecek bir sektör haline getirebilmektedir (Holden, 2008). Bununla birlikte, günümüzde tükettikçe var olan bireyler (Bayhan, 2011), tüketim dünyasının baskısı altında olan boş zamanın ve bu zaman boşluğundan beslenen turizm sektörünün artık etkin birer öznesi haline gelmiştir (Roney, 2011; Aytaç, 2004). Bu bağlamda tüketici-çalışan etkileşimin yoğun olduğu turizm sektöründe, çalışanlarının çevre bakışı önem kazanmaktadır. Nitekim bu etkileşimle ortak bir bilinç oluşması söz konusu iken çevre bağlamında sektörel gelişmeler olasıdır (Wells vd, 2015). Buradan hareketle, araştırmada turizm sektöründe çalışan bireylerin çevre bakışı ele alınmıştır. Araştırma Adıyaman turizm sektörü üzerine gerçekleştirilirken, turizm çalışanlarının çevre konusundaki yaklaşımları YÇP bağlamında, insan-çevre merkezilik yaklaşımıyla değerlendirilmiştir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Tarihin en etkin öznesi olarak insan, çağlar boyunca çevreyle birtakım zararlar vermiştir. Ancak 15. Yüzyıla kadar bu zararın belirli bir bilinçle yapıldığını söylemek doğru olmayacaktır. Benzer söylemle bu yüzyıla kadar insan-doğa zıtlaşmasının zemininde felsefi bir anlam ya da düşünce yatmazken, beliren çevre sorunları da ciddi bir nitelik taşımamıştır (Özel, 2007). Günümüzde ise çevre sorunlarının özünde yine insan yer alırken genel çerçevede toplum merkezci bir gerçekliğin belirdiği görülmektedir. Sürekli değişimin odağında yer alan insan, bağlı olduğu toplumsal dönüşümlerden etkilenecek çevresini veya yaşadığı doğayı tahrip etme eğilimi göstermektedir. Açıkçası postmodern

dönemin bireyi adlandırma ve anlamlandırma misyonu, insanoğlunu, sınırsız isteklerini yerine getirme yoluyla kısıpca almaktadır (Arıbaş ve Yürüdü, 2015).

Çevresel tahribatların artan oranda devam etmesi, artık küresel bir tehdit halini almıştır. Küresel ısınmanın belirgin sonuçlarının yaşandığı gümümüzde, asıl sorun mevcut çabaların yeterli olmadığı gerçeğidir. Tüm çabalara rağmen, biyoçeşitliliğin hala yok oluyor oluşu, çölleşmenin, erozyonun ciddi boyutlara ulaşması ve iklim geçişlerinin belirsiz hale gelişi, çevre sorunlarının daha farklı bir yaklaşımla ele alınmasını gerekli kılmaktadır (Işıldar, 2008). Benzer söylemle insanoğlunun bulunduğu dünyayı sürekli değıştiriyor olması, varlığının bağımlı olduğu ekosistemleri daha sürdürülebilir kılmasını ve bu noktada yeni bir anlayışın yerleşmesini zorunlu kılmaktadır (Dunlop vd. 2000).

İnsan-doğa ilişkisi ve insanların doğaya karşı tutumları, sosyal bilimciler uzun süredir üzerinde durduğu konular arasında yer almaktadır. Süregelen araştırmalarda kıstas, insanoğlunun çevre üzerindeki bu etkili deneyimin gerçeğe yakın şekilde ölçülebilmesi olmuştur. Bu noktada YÇP önemli ölçümlerden biri olarak kabul edilmektedir (Günden ve Miran, 2008). Değışen zamanla birlikte çevresel tutumlara yönelik yeni yaklaşımları daha iyi yorumlamak için (Günden ve Miran, 2008), Dunlap ve Van Liere (1978) tarafından YÇP ölçeğı geliştirilmiş ve Dunlop vd. (2000) tarafından revize edilmiştir. Ölçeğın ülkemizde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları farklı araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir (bkz. Furman, 1998; Aytaç ve Öngen, 2012).

YÇP ve YPÇ ölçeğı alanyazında farklı çalışmalara konu olurken yerli yazında daha çok eğitim (Işıldar, 2008; Sever ve Yalçınkaya, 2012; Güven, 2013) ve tarım (Günden ve Miran, 2008; Hasdemir ve Hasdemir, 2012; Yıldırım ve Tunalıoğlu, 2014) alanında ele alınmıştır. Turizm alanında ise oldukça kısıtlı sayıda çalışma olduğu (bkz. Çakıcı ve Yılmaz, 2012; Ayтуğ, 2016) görülmüştür. Ayтуğ (2016), İzmir Kemalpaşa'da bulunan Yeşilköy ve Cumali köylerindeki tarımsal turizm potansiyelini belirlemeye yönelik araştırmasında YÇP ölçeğinden yararlanmış ve anketler hane halkına uygulanmıştır. Çakıcı ve Yılmaz'ın (2012) çalışmalarında ise Mersin'deki otel çalışanlarının nükleer enerji santraline ilişkin kaygılarını, çevresel yaklaşımlarını ve çevreci tüketim eğilimlerini belirlemek amacıyla YÇP ölçeğinden faydalanmışlar ve anketler Mersin'deki otel çalışanlarına uygulanmıştır.

YÖNTEM

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada yapı geçerliliğı Aytaç ve Öngen (2012) tarafından incelenen YÇP ölçeğı kullanılmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çalışanların çevre ile ilgili yaklaşımlarını belirlemeye yönelik önermeler bulunurken, ikinci bölümde katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine yönelik sorulara yer verilmiştir. Ankette çevre merkezci ve insan merkezci yaklaşım olmak üzere iki boyut bulunurken her boyut 7 ifadeden oluşmuştur.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu çalışmanın evrenini, Adıyaman turizm sektöründe faaliyet gösteren işletme çalışanları oluşturmaktadır. Araştırma verileri Adıyaman merkez bölgesinde toplanmış olup, bölgede faaliyet gösteren işletmelerin hepsinin kayıtlı olduğu bir platform olmadığı için, evreninin

büyüklüğü hakkında kesin bir sonuç elde edilememiştir. Parasal ve zaman kısıtlılığına bağlı olarak, tam sayım yapılamamasından dolayı örnekleme yoluna gidilmiştir. Örnekleme tekniği olarak, kolayda örnekleme yöntemi seçilmiştir. Çalışmanın verilerini toplamada, lisans düzeyinde turizm eğitimi olan öğrencilerin desteği alınmıştır. Öğrencilere, araştırmanın konusu ve yapmaları gereken konular hususunda ön bilgilendirme yapılmıştır. Ardından öğrencilere 20 günlük süre verilip, farklı işletmelerden anket toplamaları istenmiştir. Süre sonunda, toplam 240 anket elde edilmiştir. Bu anketlerden bazılarının tek düze yanıtlardan oluşması, bazılarında ise fazla eksik veri olması nedeniyle toplam 35 anket analiz dışı tutulmuş ve toplamda 205 anket işlenmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında toplanan veriler öncelikle işleme sürecine yani analizlere hazır hale getirilmiştir. Bu kapsamda, veri setinde kayıp değer ve uç değer olup olmadığı, varsa bunlara ilişkin çözüm teknikleri uygulanmıştır. Bunun yanında, veri setinin normal dağılım sağlayıp sağlamadığı, basıklık ve çarpıklık katsayıları esas alınarak tespit edilmiştir. Veri işleme sürecinden sonra, çalışmada kullanılan YÇP ölçeği için açıklayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların çevresel tutumlarını değerlendirmek için ifade bazlı ortalamalardan faydalanılmıştır. Bunun yanında, katılımcıların çevresel tutumlarının demografik özelliklerine (cinsiyet ve medeni durum) göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek için ise t-testi uygulanmıştır.

İlk olarak veri setinde, kayıp değerlerin olduğu belirlenmiştir. Kayıp değerlerin oranı veri setinin %15'den az olması nedeniyle ortalama atama yöntemi uygulanmıştır (Hair vd., 2014). Uç değerlerin tespitinden Mahalonobis uzaklığı esas alınmıştır (Hair vd., 2014). Buna göre herhangi bir uç değere rastlanmamıştır. Normal dağılım için ise, basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiştir. Bu elde edilen değerlerin -2 ile +2 arasında yer alması nedeniyle, normal dağılımın sağlandığı söylenebilir (Kline, 2011). Veri setinde normal dağılım sağlandığı için farklılık testlerinden parametrik testler tercih edilmiştir.

BULGULAR

Demografik Bulgular

Tablo 1'de katılımcıların demografik özellikleri yer almaktadır. Buna göre, erkek ve bekâr katılımcıların çoğunlukta olduğu söylenebilir. 21-30 yaş arasında olan katılımcıların oranı %63,9'dur. Bunun yanında, katılımcıların büyük kısmı Adıyamanlıdır. Katılımcıların önemli kısmının eğitim düzeyinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Son olarak katılımcıların büyük çoğunluğu aylık 1001-2000 lira arasında gelir elde etmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

Özellikler	Gruplar	N	%	Özellikler	Değişken	N	%
Cinsiyet	Erkek	138	67,3	Medeni Durum	Evli	57	27,8
	Kadın	67	32,7		Bekâr	139	67,8
	Toplam	205	100,0		Toplam	196	95,6
Yaş	20 yaş ve altı	22	10,7	Eğitim Düzeyi	İlköğretim	19	9,3
	21-30 yaş arası	131	63,9		Lise	62	30,2
	31-40 yaş arası	32	15,6		Üniversite	119	58,0
	41 yaş ve üstü	18	8,8		Lisansüstü	4	2,0
	Toplam	203	99,0		Toplam	204	99,5
Adıyamanlı Olma Durumu	Evet	127	62,0	Gelir Düzeyi	1000 ve altı	18	8,8
	Hayır	76	37,1		1001-2000	114	55,6
	Toplam	203	99,0		2001-3000	23	11,2
			3001 ve üstü		12	5,9	
			Toplam		167	81,5	

Analiz Bulguları

Çalışmada ilk olarak açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda bazı ifadeler, düşük faktör yüklerine sahip olması ve her iki boyut altında yüksek faktör yüküne sahip olması nedeniyle analiz dışı bırakılmıştır. Bu kapsamda toplam, 5 ifade analiz dışı bırakılmıştır. Çalışmada kullanılan ölçek ve açıklayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen bulgular, Tablo 2’de yer almaktadır. Tabloda görüldüğü üzere, hem çevreci merkezci yaklaşım faktörü hem de insan merkezci yaklaşım boyutlarının güvenilir olduğu söylenebilir (Hair vd., 2014). Katılımcıların en fazla katılım gösterdikleri ifade “hayvanlar ve bitkiler de en az insanlar kadar yasama hakkına sahiptirler” iken, en az katıldıkları ifade “insanoğlu doğaya hükmetme hakkına sahiptir” ifadesi olmuştur. Katılımcıların genel itibarıyla çevre merkezci bir yaklaşıma sahip oldukları belirlenmiştir.

Tablo 2. YÇP ölçeğine ilişkin bulgular

İfadeler	Faktör Yük.	Ort.	α değeri
İnsanoğlunun doğaya müdahalesi genellikle felaketlerle sonuçlanır.	,771	3,93	0,773
İnsanlar doğayı ve doğal kaynakları aşırı kullanmakta ve tüketmektedirler.	,774	4,19	
Hayvanlar ve bitkiler de en az insanlar kadar yasama hakkına sahiptirler.	,709	4,46	
Doğanın çok çabuk bozulabilecek kadar hassas bir dengesi vardır.	,627	3,87	
Bugünkü tüketim alışkanlıkları değiştirilmezse ileride çok büyük çevre problemleri ile karşılaşacağız.	,714	4,30	
Genel Ortalama		4,15	
İnsanlar kendi istek ve arzuları doğrultusunda doğayı değiştirme hakkına sahiptirler.	,673	2,33	0,685
Çevresel bozulma (ekolojik kriz) denilen olay çok fazla abartılmaktadır.	,701	2,49	
İnsanoğlu doğaya hükmetme hakkına sahiptir.	,794	2,24	
İnsanoğlu akli sayesinde doğanın tüm inceliklerini öğrenecek ve onu istediği gibi kontrol edebilecektir.	,687	3,08	
Genel Ortalama		2,53	

Öz değeri 1’in üzerinde olan faktörler esas alınmıştır. KMO= ,711

Tablo 3'te, katılımcıların cinsiyet ve medeni durumlarına göre çevre yaklaşımlarının farklılık gösterip göstermediği ile ilgili t-testi bulguları yer almaktadır. Buna göre, katılımcıların cinsiyetlerine göre çevre merkezci yaklaşımları; medeni durumlarına göre ise insan merkezci yaklaşımlarının farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Açık bir ifade ile kadın katılımcıların erkeklere oranla daha çevre merkezci yaklaşım gösterdiği belirlenmiştir. Evli katılımcılar ise bekârlara oranla daha insan merkezci bir yaklaşım sergilemiştir.

Tablo 3. T-testi Bulguları

Değişkenler	Cinsiyet	N	A.O.	Std. S.	t	p
Çevre merkezci yaklaşım	Erkek	138	4,0471	,81495	-3,370	0,001
	Kadın	67	4,3627	,51517		
İnsan merkezci yaklaşım	Erkek	138	2,4981	,92854	-,840	0,402
	Kadın	67	2,6138	,91482		
	Medeni durum					
Çevre merkezci yaklaşım	Evli	57	4,1913	,68157	0,461	0,645
	Bekar	137	4,1379	,75537		
İnsan merkezci yaklaşım	Evli	57	2,7931	,92808	2,216	0,029

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Turizm gelişimi ve uygulanışı itibariyle destinasyonlar üzerinde önemli etkiler bırakan bir sektör konumundadır. Dünyanın birçok yerinde, turizm ev sahibi bölgelerin çevresel bütünlüğü için tehdit oluşturabilmektedir. Benzer düzlemde ev sahibi bölgelerin ve bu bölgelerde yer alan mevcut turizm işletmelerinin kontrolü ve yönetimi oldukça önemlidir (Butler, 1991). Dolayısıyla bir anlamda, yaşadığı toplumu sektörel açıdan temsil eden turizm çalışanlarının çevre yaklaşımı ve çevre hakkındaki tutumu sektör yönetimi ve kontrolü için bir ipucu verebilmektedir. Holden'e (2009) göre, insan faaliyetinin doğa kalıplarını değiştirme sınırında kritik noktalar olan toplum-çevre etkileşimi ve çevreye yönelik davranış ve tutumlarımız daha sonra turizm-çevre bağımlı da etkileyebilecektir (Holden, 2009).

Bu çalışmada Adıyaman turizm sektöründe faaliyet gösteren işletme çalışanlarının çevre yaklaşımı incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların genel itibariyle çevre merkezci bir yaklaşım gösterdiği (G.Ort=4,15) anlaşılmaktadır. Çakıcı ve Yılmaz'ın (2012) yapmış oldukları bir araştırmada otel çalışanlarının çevre konusunda hassas bir yaklaşım sergilediği, çevre konusunda kaygı duydukları ve günümüz tüketim çılgınlığı artıkça, daha karamsar bir geleceğin beklendiği ortaya koyulmuştur. Öte yandan araştırmada, kadın katılımcıların erkeklere oranla daha çevre merkezci yaklaşım gösterdiği belirlenmiştir. Yapılan araştırmalar, çevresel bozulma konusunda algılanan risklerin cinsiyete göre farklılaşabildiğini göstermektedir (McKercher, Pang ve Prideaux, 2011). Patchen'e (2006) göre, erkekler kadınlardan çevre konusunda daha fazla bilgi sahibi olmasına rağmen çevresel bozulma ve iklim değişikliği gibi konularda riskleri ciddi düzeyde algılamamakta ve kadınlara göre daha az endişe duymaktadır. Nitekim kadınlar erkeklere oranla daha özgüveni tutum sergileme eğiliminde iken, erkeklerin risk karşısında kadınlara oranla daha

fazla toleransa sahip olmaları ve faydacı bir yaklaşım sergilemeleri söz konusudur (Patchen, 2006).

Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuca göre, evli katılımcılar bekârlara oranla daha insan merkezci bir yaklaşım sergilemiştir. Şunu belirtmek gerekir ki, gelir ve sosyo-ekonomik statü gibi değişkenlerin turizm davranışını etkilediği gibi (Ross ve Iso-Ahola, 1991), bireyin içinde bulunduğu sosyal konum ve buna bağlı çevre deneyimi de çevre yaklaşımını etkileyebilmektedir (Taylor, 2000). Demografik veriler incelendiğinde, katılımcıların önemli çoğunluğunun (> %50) gelir düzeyi 2000 TL ve altında yer almaktadır. Her iki grubun gelir düzeyleri düşük olmakla birlikte, evli bireylerin daha fazla sorumluluk yükü (çocuk, aile geçimi vb) nedeniyle gelir değişkeninin ihtimalle bu grupta çevre hassasiyetinin geri planda kalmasına neden olduğu söylenebilir.

Küresel anlamda gözlemlenen doğrudan ve dolaylı etki alanı düşünüldüğünde, günümüz çevre sorunlarının dolaylı olarak toplumsal sorunlara da yol açtığı görülmektedir (Demirtaş, 2011). Nitekim araştırma sonuçları, çevre, sosyo-ekonomi ve demografi ilişkisi hakkında ipucu verebilmektedir. Bunun dışında özellikle turizm açısından, düşük kalite kaynaklara sahip bir çevre, düşük kalitede bir ürün sunumu anlamına gelebilmektedir (Briassoulis, 2002). Her iki durumdan hareketle turizm veya diğer sektörler için çevre yaklaşımı, ilgili sektör çalışanların sosyal yaşamından ürün veya hizmet sunumuna değin geniş bir aralıkla etkileşim halindedir. Dolayısıyla çevre ile etkileşimi oldukça dinamik bir süreç izleyen turizm sektöründe etkileşim sürecinin anlaşılması ve bunun için daha fazla değişkenin göz önünde tutulması gerekmektedir (Tang, 2015). Elbette bu çalışma Adıyaman özelinde olup, sonuçlarının genellemesi beklenmemektedir. Gelecek araştırmalar için farklı değişkenlerin kullanılması, turizm ve çevre ilişkisinin demografik, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik anlamda yorumlanabilmesi ve ilgili alandaki uygulamaların anlamlı bir zemin kazanması için önemli görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Arıbaş, K., & Yürüdü, E. (2015). Çevre sorunları ve tüketim kültürü. Elektronik Sosyal Bilgiler Eğitimi Dergisi ISSN: 2148-872X, 1(2), 30-48.
- Aytaç, Ö. (2004). Kapitalizm ve hegemonya ilişkileri bağlamında boş zaman. C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Aralık, 28(2), 115-138.
- Aytaç, M., & Öngen, B. (2012). Doğrulayıcı faktör analizi ile yeni çevresel paradigma ölçeğinin yapı geçerliliğinin incelenmesi. İstatistikçiler Dergisi, 5(1), 14-22.
- Aytuğ, K. (2016). Türkiye’de tarımsal turizmin gelişme potansiyeli: Yeşilköy örneği AB ile karşılaştırmalı bir analiz. Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 7(1), 118-147.
- Bayhan, V. (2011). Tüketim toplumunda bireyin ontolojik mottosu: “Tüketiyorum öyleyse varım”. Sosyoloji Konferansları, 43, 221-248.
- Briassoulis, H. (2002). Sustainable tourism and the question of the commons. Annals of Tourism Research, 29(4), 1065-1085.
- Butler, R. W. (1991). Tourism, environment, and sustainable development. Environmental Conservation, 18(3), 201-209.
- Butler, R. W. (1999). Sustainable tourism: A state-of-the-art review. Tourism geographies, 1(1), 7-25.

Yeni Çevresel Paradigma: Turizm Çalışanları Üzerine Bir Araştırma
Caner ÇALIŞKAN, Erhan BOĞAN, Bekir Bora DEDEOĞLU

- Çakıcı, A. C., & Yılmaz, Es B. (2012). Mersin'deki otel çalışanlarının nükleer kaygıları, çevresel yaklaşım ve çevreci tüketim eğilimleri üzerine bir araştırma. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 1-22.
- Çalışkan, C. (2017). Sürdürülebilir Turizmin Çevre İkilemi: Toplum ve Tüketim. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 6(2), 1123-1236.
- Demirtaş, N. (2011). *Turizm ve Çevre*. Ankara: Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yayınları, Yayın No: 91.
- Dunlap, R. E., & Van Liere, K. D. (1978). The new environmental paradigm. *The Journal of Environmental Education*, 9(4), 10-19.
- Dunlap, R. E., Van Liere, K. D., Mertig, A. G., & Jones, R. E. (2000). New trends in measuring environmental attitudes: measuring endorsement of the new ecological paradigm: a revised NEP scale. *Journal of social issues*, 56(3), 425-442.
- Furman, A. (1998). A note on environmental concern in a developing country: Results from an Istanbul survey. *Environment and Behavior*, 30(4), 520-534.
- Günden, C., & Miran, B. (2008). Yeni çevresel paradigma ölçeğiyle çiftçilerin çevre tutumunun belirlenmesi: İzmir ili Torbalı ilçesi örneği. *Ekoloji Dergisi*, 18(69), 41-50.
- Güven, E. (2013). Çevre sorunlarına yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve öğretmen adaylarının tutumlarının belirlenmesi. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF)*, 33(2), 411-430.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis*, 7.Baskı, Pearson New International Edition, USA.
- Hasdemir, M., & Hasdemir, M. (2012). Çevre Amaçlı Tarım Arazilerini Koruma Programı ve Bu Programı Uygulamada Görevli Personellerin Çevre Duyarlılıkları. *Türkiye 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi Bildiriler Kitabı*, s. 1276- 1283.
- Holden, A. (2008). *Environment and tourism*. Routledge.
- Holden, A. (2009). The environment-tourism nexus: Influence of market ethics. *Annals of Tourism Research*, 36(3), 373-389.
- İşildar, G. Y. (2008). Meslek Yüksekokulları boyutunda çevre eğitiminin çevreci yaklaşımlar ve davranışlar üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 759-778.
- Johnston, R. J., & Tyrrell, T. J. (2005). A dynamic model of sustainable tourism. *Journal of Travel Research*, 44(2), 124-134.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2007). *Turizm ve Çevre* (2. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- McKercher, B., Pang, S. F., & Prideaux, B. (2011). Do gender and nationality affect attitudes towards tourism and the environment?. *International Journal of Tourism Research*, 13(3), 266-300.
- Kline, R.B. (2011) *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*, Third Edition, New York, The Guilford Press.
- Özel, M (2007). Çağımız Çevre sorunlarının düşünsel temelleri üzerine bir yaklaşım, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 207-226.

Yeni Çevresel Paradigma: Turizm Çalışanları Üzerine Bir Araştırma
Caner ÇALIŞKAN, Erhan BOĞAN, Bekir Bora DEDEOĞLU

- Patchen, M. (2006). Public attitudes and behaviour about climate change: What shapes them and how to influence them?, Purdue Climate Change Research Center Outreach Publication 0601.
- Roney, S.A. (2011). Turizm, Bir Sistemin Analizi. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ross, E. L. D., and S. E. Iso-Ahola. (1991). Sightseeing tourists' motivation and satisfaction, *Annals of Tourism Research*, 18, 226–37.
- Sever, R., & Yalçınkaya, E. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının çevresel tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 26, 1-15.
- Tang, Z. (2015). An integrated approach to evaluating the coupling coordination between tourism and the environment. *Tourism Management*, 46: 11-19.
- Taylor, D. E. (2000). The rise of the environmental justice paradigm: Injustice framing and the social construction of environmental discourses. *American behavioral scientist*, 43(4): 508-580.
- Weaver, D. B. (2006). Sustainable tourism: Theory and practice. Routledge.
- Wells, V. K., Manika, D., Gregory-Smith, D., Taheri, B., & McCowlen, C. (2015). Heritage tourism, CSR and the role of employee environmental behaviour. *Tourism Management*, 48: 399-413.
- Yıldırım, R., & Tunalıoğlu, R. (2014). Aydın ilindeki zeytinyağı işletmelerinin çevre duyarlılıklarının belirlenmesi. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 3-5 Eylül 2014.